

ДИЛЕМИ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

У статті висвітлюються концептуальні підходи до визначення культурно-політичних стратегій України, які відображають поширені теоретичні настанови щодо соціально-політичної місії культури. Проаналізовано сучасні теоретичні моделі усвідомлення культурних процесів, які виявляють національну специфіку країни в загальноєвропейському контексті. Виявлено способи політичної актуалізації української культури впродовж останніх двадцяти років. Сформульовано особливості модернізаційного дискурсу сучасної культури України.

Ключові слова: культурна політика, нація, націотворення, "націоналізуюча держава", культурна стратегія, культурно-політичні трансформації, культурно-політичний транзит.

За всіма атрибутами Україна мала б відігравати помітну роль в міжнародній політиці. Проте, як виявляється, це є лише завданням українського політикуму. У політологічних та соціально-гуманітарних науках останні двадцять років триває пошук пояснювальних моделей щодо специфіки національних процесів у посткомуністичних суспільствах. Зокрема українські реалії визначаються за допомогою досить суперечливих аргументів, що апелюють до особливостей соціальної структури ("селянські" нації), до відсутності реальної державності в домодерному минулому, до репресивної політики російської адміністрації [6; 7; 12; 16]. Нашим завданням є визначення методологічних особливостей актуалізації культури в Україні в останні десятиліття в контексті провідних сучасних теоретичних підходів щодо пострадянських трансформацій.

Однією з найвідоміших з кінця 90-х років ХХ століття є концепція "націоналізуючої держави" американського соціолога Р. Брюбейкера. У схематичному вигляді вона може бути викладена в наступних тезах: 1) "націоналізуюча держава" є етнічно гетерогенною нацією-державою, що стимулює та підтримує в усіх сферах, зокрема мовній та культурній, амбіції номінально державоутворюючого етносу; 2) "національні меншини" прагнуть автономії й чинять опір їх асиміляції та культурному нівелюванню; 3) "зовнішні батьківщини" прагнуть підтримати та захистити меншини від асиміляції [1]. Р. Брюбейкер підкреслює, що стратегія "націоналізуючої" держави не обов'язково має наслідком ізоляцію національних меншин і національних вітчизн. Ці відносини не фіксовані, вони змінюються і безперервно оскаржуються в політичних полях. Дослідник також розробив три моделі національного будівництва, в основу яких покладено фактор етнічності. 1) "Громадянське суспільство", яке нівелює етнічність. У цих державах етнічність не є чинником державної політики, тому що вона визначається в термінах ліберальної демократії та індивідуальних прав. 2) "Бі-національні держави" або "багатонаціональні" держави, які мають дві або більше етнокультурних націй. Тут етнічність відіграє важливу роль в політиці держави. 3) "Націоналізуючі держави" [1]. Р. Брюбейкер вважає, що в посткомуністичній Європі майже всі нові держави є певно мірою "націоналізуючими". Він вказує, що й титульна нація, й національні меншини по-різному сприймають політику і є малоюмовірним, що в "націоналізуючій державі" вони будуть складати одне політичне ціле, тому що титульна нація сама по собі роздрібнена і перебуває в процесі національного будівництва [1]. Концепцію Р. Брюбейкера використовує й А. Вільсон, який переконаний в тому, що Україна мала намір створити "мультиетнічну громадянську державу", з однією державною мовою, однією титульною нацією та українською національною історіографією [16].

До критиків концепції "націоналізуючої держави" можна віднести відомого англо-американського політолога Т. Кузьо. Він звертає увагу на два моменти: чи можна пост-комуністичні європейські держави визначити як "націоналізуючі держави" та як відрізнити національні стратегії в посткомуністичній Європі від стратегій національного будівництва, що застосовувалися в минулому і мають місце в сьогоденні ліберальних демократій Заходу. Уразливість концепції Р. Брюбейкера, з точки зору Т. Кузьо, полягає, по-перше, в тому, що вона застосовується до колишніх радянських республік, за виключенням Російської Федерації. Чи можна вважати державу "націоналізуючою", якщо вона має на меті забезпечити кращі умови для мови, культури та ідентичності, які раніше піддавалися дискримінації з боку держави (наприклад, в Україні)? Адже збереження статус-кво дає привілеї росіянам та російській мові, стверджує Т. Кузьо. До того ж поняття "національні меншини" – один з елементів концепції Р. Брюбейкера – стосується лише росіян, багато з яких втратили свої домінуючі позиції в колишніх

республіках. На думку Т. Кузьо, Р. Брюбейкер ігнорує наслідки проведення політики націоналізації за радянських часів, яка мала на меті створити російськомовного "homo sovieticus" [13]. Він також вважає, що політика "націоналізації" може мати і позитивні, і негативні результати, тому ці поняття мають бути позбавлені негативною конотацією. Розподіл націоналізмів на східно- та західноєвропейський, на думку дослідника, ігнорує той факт, що національне та державне будівництво на Заході було певною мірою "націоналізуючим", але це відбувалося набагато раніше. Отже, застосування терміну "націоналізація" тільки стосовно країн посткомуністичної Європи ігнорує ті тенденції гомогенізації, які все ще превалюють в ліберальних демократіях. Громадянські держави не можуть бути повністю позбавлені "націоналізуючих" тенденцій. Втім, теорію Р. Брюбейкера, як вважає Т. Кузьо, можна частково застосувати до етнічних держав, в яких члени меншин не володіють політичними правами (наприклад, араби в Ізраїлі) [13]. Також це поняття актуальне для тих держав, в яких певні групи виключені з політичного співтовариства і не мають громадянських прав. Отже, ознаки "націоналізуючих" етнічних держав, також можна віднайти в громадянських державах.

Т. Кузьо пропонує використовувати поняття "громадянські держави" та "націоналізуючі етнічні держави" [14]. Його схема виглядає наступним чином. Громадянські держави: 1) моноетнічні: демократична система або консолідована (Польща, Чехія, Словенія), або така, де перехід до демократії є невдалим (Албанія); 2) плюралістичні ліберальні: консолідовані демократії, які надають етнічні права (Литва); неконсолідовані демократії, які надають своїм громадянам етнічні права (Україна, Болгарія, Македонія, Молдова, РФ), Україна та Росія – дві посткомуністичні країни, які надають ще й територіальну автономію національним меншинам; 3) плюралістичні неліберальні: неконсолідовані демократії, які не надають етнічні права своїм громадянам (Румунія, Словаччина); 4) етнічні демократії: консолідовані демократії, що знаходяться в процесі надання цивільних прав своїм громадянам, але не надають етнічних прав (Естонія, Латвія); 5) "націоналізуючі" етнічні держави, які або не визнають громадянських та етнічних прав (Югославія), або націоналізуються в "російському стилі" (Білорусь) [13].

Отже, на відміну від Р. Брюбейкера, Т. Кузьо розглядає всі держави в посткомуністичній Європі як громадянські, за винятком двох: Югославії (мається на увазі правління С. Мілошевича) та Білорусі. Дослідник вважає, що традиційний поділ Європи, прийнятий в літературі з націоналізму, вимагає термінового перегляду, з урахуванням змін у посткомуністичних європейських країнах. Першим кроком у цьому процесі буде визнання того, що багато чого зі стратегій "національного будівництва" на Сході мало місце в історії країн Заходу. Другий крок – погодитись із тим, що всі громадянські держави і на Сході, і на Заході включають етнокультурні елементи. Пропорційний баланс між громадянським та етнічним у сучасних державах спирається тільки на прогрес у демократизації та створенні громадянських суспільств і менше залежить від географічного положення країни в Європі. Т. Кузьо уточнює, що він розглядає громадянські держави, які складаються з етнокультурних елементів. Громадянські держави також вимагають визначення "Інших" у межах "Ми", сприяючи внутрішній спільності через інтеграцію та (або) асиміляцію та узгодження. У той же час вони вимагають "прикриття" соціальною культурою спільних цінностей та інститутів. Без такого "прикриття", що включає національну ідентичність, виявляється, що взаємних договорів між громадянами недостатньо, щоб створити функціонуючу ліберальну демократію. Така ідентичність є сумісною зі станом полікультурності. Ринкова економіка й ліберальні демократії потребують національної спільності іншого рівня. Національна інтеграція поєднує регіони, людей та етнічні групи в уніфіковані співтовариства, в яких громадянська культура сприймається як "вища" по відношенню до родинних зв'язків, кланової лояльності, регіонів, гендеру або класу [13, 147]. Отже, політична, культурна та національна специфіка трансформацій в посткомуністичних країнах Європи викликала науково-етичну проблему: як саме описувати та аналізувати процеси "запізнілого націотворення". Узагальнюючи, можна було б окреслити ті ідеальні типи, на які загалом орієнтуються центрально-східноєвропейські держави у своїх культурних стратегіях: 1) ліберально-демократична держава з нацією, побудованою на основах громадянського суспільства та модерною національною культурною системою; 2) "націоналізуюча держава" з нацією, побудованою на етномовній культурній основі.

Така типологія передбачає звернення до концепції демократичного транзиту як такої, що мала б пояснити траєкторію змін у посткомуністичних країнах Європи. Т. Кузьо свого часу визначив цей перехід у таких складових: 1) від тоталітаризму до демократії; 2) від планової економіки до ринкової; 3) від перебування в складі імперії до національної незалежності; 4) від недоморнізованої етнічної до модерної політичної нації [14]. Однак транзитивний сценарій змін у посткомуністичних країнах у зв'язку з його неочевидністю викликав певний скепсис у фахівців. Деякі з них уникають поняття "транзит" та пропонують використання концепту "трансформація". За визначенням хорватської дослідниці культурної політики Н. Швоб-Джокіч, трансформація – це "інтерактивні суспільні зміни, котрі можуть породити (але не обов'язково) системні зміни і стосуються лише окремих елементів

суспільної системи та окремих видів діяльності (наприклад, культурної діяльності). Трансформувалися, ці елементи та види діяльності в якийсь момент можуть спричинитися до переходу від однієї (сформованої, відомої) системи до іншої – малознаної, несформованої" [15, 8]. Останнім часом з'являються обґрунтування іншого виміру політичних трансформацій, пов'язаних з формуванням у пострадянському просторі неопатримоніальних режимів [11]. Така проекція є вартою нашої уваги з огляду на специфіку культурних трансформацій в Україні та способів їх концептуалізації.

Одним з найпоширеніших варіантів політичної актуалізації української культури впродовж останніх двадцяти років, на наш погляд, можна вважати проект "неоконсервативної" культурної політики, або "концепції національної культури як духовної цілості" [8], представлений в дискурсі, який бере свій початок від програмної праці І. Дзюби "Чи усвідомлюємо національну культуру як цілісність?". Його засадничі ідеї до певної міри сформовані народницькими уявленнями про "природність" нації, де "національна культура – це символічний світ, створений етносом відповідно до його потреб, цінностей, ідеалів, устрою життя", а культура нації – це єдина ланка між минулим і сучасністю, гарантом національного майбуття. Виходячи з того, що, всупереч модерністським теоріям, життя в своїх основах, так само як і людська психіка та поведінка, змінилися незначною мірою і що народи, які спираються на свій історичний досвід і не позбулися своєї традиційної культури, здатні гідно відповісти на виклик майбутнього, пропонується звернутися до національної культури як основи модернізації. До певної міри культурна політика в цьому контексті є чи не єдиним способом "європеїзації" суспільства загалом. Для цього потрібно подолати маргінальний світогляд, зрощений на так званій радянській культурі шляхом створення національної духовної традиції.

У загальному вигляді цю стратегію сформулював М. Жулинський: "Українська культура, має орієнтуватися і на минуле, аби підняти з глибини традицій унікальний культурний капітал, і на майбутнє – з тим, щоб мобільно й гідно інтегруватися в глобальну культуру" [7, 36]. І. Дзюба знаходить три основні чинники відродження української культури, які в короткому викладі можуть бути представлені наступним чином: 1) джерела автентичної народної творчості; 2) потенціал культурної енергії невикористаних можливостей через несприятливі історичні умови; 3) потенціал національної енергії, нереалізованої в практичних сферах діяльності [5, 33–34]. Він стверджує, що політичної незалежності не можна досягти без незалежності культурної, духовної. Разом з тим вказує на особливу роль російської і російськомовної культури в Україні, де вона ніколи не була "іноземною культурою". Учений підкреслює ту обставину, що українці зробили величезний внесок у розвиток верхнього шару професійної культури російської імперії [4, 9].

Аби уявити, як саме ці ідеї трансформуються в реальних концепціях культурної політики, варто розглянути проект, підготовлений відомим музичним продюсером К. Стеценко, за сприяння колишнього міністра культури В. Вовкуна, бізнесмена О. Репецького, директора Всеукраїнського фестивалю сучасної пісні та популярної музики "Червона рута" Т. Мельника та музикознавця А. Калениченка. Скорочена версія створеного в 2005 році документу має назву "Стратегія культури України. Філософія і менеджмент самоздійснення нації. Концепція інтегрованого стратегічного управління духовно-інформаційною сферою країни" [10]. Красномовні назви розділів відображають етапи реалізації стратегії: "Місія культури, держави, нації", "Культурна безпека", "Простір культури", "Самоздійснення культури", "Експансія національного бренду", "Перетворення світу як цивілізаційна місія", "Інтегральний менеджмент культури" [11]. Як пояснює автор концепції: "Її пошуковий дух спрямований не так на прогнозування культурологічних процесів, як на творення нових моделей майбутнього та пропонування світові власних цивілізаційних викликів" [10, 2]. Отже, стратегія полягає в "національному самоздійсненні", для чого нова культурна політика має створити широке "морально-духовне поле". Аби зрозуміти зміст документу треба врахувати ключові поняття, якими оперує автор. Так, визначаючи культуру, в широкому сенсі К. Стеценко має на увазі "...сукупність матеріальних та духовних надбань людства, а також усі його знання, уміння та переконання" [10, 1]. У подальшому автор доходить висновку про те, що "...культура розвивається наче рослина. Природним ґрунтом для її проростання є нація. А зерном кожної культури є певна система цінностей. Культивування цих цінностей породжує національні традиції та відповідні способи життя і мислення" [10, 3–4]. Нарешті, культура визнається "психікою нації", "...яка відповідає за ідентичність, цілісність, спрямованість і силу її особистості. Далі автор пояснює на понад шестидесяти сторінках своє розуміння національної "ідеї як місії", "змісту нації" – як промислу божого; розкриває смисл поняття "самоздійснення" як "духовної мобілізації", "пасіонарного сплаву", "цивілізаційного прориву", "ноосферного довершення та видового перетворення" [10, 3–4]. В числі необхідних дій, які й є способом реалізації політики: самопізнання через самоочищення (очищення назв, сенсів та моралі) і самоцілення (духовне оздоровлення й консолідація). Квінтесенцією авторського розуміння стратегії є "місія народу", "місія держави", "місія культури". Їх він визначає не менш екзальтовано, ніж усе решту. Наприклад, народ має,

"зберігаючи себе і власну сутність, яка полягає в плеканні гармонії серця, краси і розуміння, вдосконалювати себе та світ через поширення миру, людяності й любові" [10, 4]. Місію культури він бачить, зокрема й у тому, щоб "...забезпечувати духовне відтворення і природний розвиток українців" [10, 4]. Держава має забезпечувати "...найкращі умови для реалізації творчих можливостей кожного свого громадянина і всієї нації" [10, 4]. Можливо, цей містифікований твір і не мав би привертати такої уваги з нашого боку, але ж у тексті всі ці ідеї розплановані за календарем і якщо в 2005–2006 роках мало б відбутися очищення, то в 2006–2010 р – зцілення, а з 2010 року мало б початися самоздійснення. І найголовніше – цей документ пройшов обговорення в Міністерстві культури України і Національній раді з питань культури при Президентові України. Очевидно, що між просвітницькими намірами І. Дзюби та містичними проектами К. Стеценко мало що спільного. Але ж це дві варіації спільного концептуального бачення перспектив культури України.

Дещо в іншому вимірі, як наближення до основ громадянської нації, розглядає проект модернізації української культури відомий дослідник української культурної політики, директор Українського центру культурних досліджень О. Гриценко [3]. Аналізуючи особливості культурних процесів у культурі України, він визначає головні чинники, що спричиняють зміни, та основні напрямки, на яких вони відбуваються. Зокрема він відзначає наслідки формування нових соціальних груп, особливо, дрібних підприємців та "нових багатіїв" у зміні стилів життя, а відтак – у попиті, смаках масового споживача культури, у характері та способах його участі у культурних практиках. Важливими є процеси децентралізації економіки, розвиток приватного сектора, комерціалізація культурного сектору, відкриття ринку України для закордонного культурного продукту. Зі здобуттям державної незалежності Україною виникли нове правове та політичне підґрунтя для культурної діяльності, однак, як зазначає дослідник, вплив політичного чинника на культурну трансформацію виглядав значно слабшим, аніж він міг би бути. Щодо глобалізаційних впливів О. Гриценко вважає, що в Україні здебільшого відчутними є негативні її сторони [3, 20–23]. На погляд науковця, колишній метрополії вдалося зберегти роль посередника між "великим" світом та пострадянським культурним простором, посідаючи домінуюче місце на українському ринку культурних товарів і послуг. Послаблення ролі культурно-мистецькі еліти в забезпеченні національної культурної динаміки пов'язується ним зі зниженням їх суспільного статусу. Щодо національних традицій О. Гриценко зазначає, що для значної частини українського суспільства, особливо для мешканців Східної та Південної України старшого покоління, радянський культурний багаж є набагато актуальнішим за національний. "Тому реалізація можливості поновити чи й збудувати наново живий зв'язок з українською національною культурою вже сама по собі стала істотною культурною зміною для мільйонів українців. З іншого боку, цей процес ускладнюється, особливо для молоді, існуючим іміджем "селянської нації", браком потужної власної традиції міської культури. Та все ж лише самобутня національна культурна спадщина є тим ресурсом, що його можна використовувати для формування власної національної ідентичності та "брендінгу" України в світі [3]. Звертаючись до того, як саме відбуваються трансформаційні процеси в культурному житті, він зазначає такі головні моменти: а) ідеологічна трансформація, або ж зміни в системі цінностей; б) зміни на символічному рівні; в) інституційні зміни; г) трансформація культурно-дозвіллевих практик; д) формування національного культурного простору [3, 125–130]. Враховуючи їх форми та наслідки, дослідник доходить висновку, що "...процеси культурних змін у сучасній Україні мають фрагментарний, регіонально диверсифікований, непослідовний, порівняно повільний (у співставленні, наприклад, з її центральноєвропейськими сусідами) перебіг" і мало залежать від свідомої волі нашого суспільства [3]. Отже, враховуючи зауваження Н. Швоб-Джокіч, соціокультурні зміни, з огляду на їх специфіку в Україні, краще визначати як транзицію, а не як трансформацію. Аналіз, здійснений О. Гриценком, став відправним у розробці "Дорожньої карти до "Програми збагачення та розвитку культури і духовності українського суспільства"" [9, 131–160]. У цьому проекті на основі ретельного співставлення усіх актуальних аспектів національної культурної сфери: мовно-культурного простору, культурної спадщини, народної культури, культурних індустрій, сучасного мистецтва, культурно-просвітницької діяльності, етнокультурного та конфесійного розмаїття, міжнародного контексту, – зроблено спробу сформулювати стратегічні пріоритети, визначити головні цілі та конкретизувати завдання діяльності держави в сфері культури.

Очевидною є, на наш погляд, теоретична та методологічна відмінність обох наведених концепцій. Перша з них може вважатися відповідною ідеям Р. Брюбекера щодо націоналізуючої держави. Друга – відповідає ліберально-демократичному підходу. Проте кожна з них є політично легітимною, оскільки вони були санкціоновані Міністерством культури. Але найбільш суперечливим виглядає намагання поєднання цих двох проєкцій, як це намагався зробити колишній міністр культури В. Вовкун, продемонструвавши формальну схильність до європейської риторики, але в практиці керуючись логікою етнокультурного проєкту нації в його найортодоксальнішій формі [2].

Отже, за сукупністю характеристик концептуальний дискурс модернізації культурної політики є доволі суперечливим і формується під впливом різних теорій та ідей, які не завжди кореспондуються одне з одним. Якщо у формулюванні стратегічної мети культурної політики автори обіймають схожу позицію: ідеться про наближення до соціально-культурних стандартів демократичних країн Європи, то конкретизація цієї траєкторії відрізняється ступенем своєї реалістичності. Наявність декількох концептуальних проектів не є чимось надзвичайним, адже це може свідчити про необхідний в таких випадках плюралізм. Проте методологічні розбіжності в розумінні того, що саме є предметом та об'єктом культурної політики, різний ступінь професіоналізму та відповідальності укладачів, міра їх політичної ангажованості демонструють очевидну відсутність потрібної фахової комунікації. Тобто концептуальне моделювання культурної політики стає приводом для корпоративної ідентифікації фахівців або декларації політичних намірів влади але, вочевидь, не передбачає подальшої реалізації самих проектів.

Використані джерела:

1. Брюбейкер Р. Переобрамлений націоналізм: статус нації та національне питання в Європі / Р. Брюбейкер ; пер. з англ. О. Рябова. – Львів : Кальварія, 2006. – 280 с.
2. Вовкун В. Національна культура – це і є національна ідея / В. Вовкун // Дзеркало тижня. – 2008. – 19 липня – 1 серпня (№ 27) – С. 13.
3. Гриценко О. А. Культурна трансформація в сучасній Україні: основні чинники та загальна характеристика змін / О. А. Гриценко // V Культурологічні читання пам'яті Володимира Подкопаєва "Культурологічний дискурс сучасного світу: від національної ідеї до глобалізаційної цивілізації" : зб. мат. Всеукр. наук.-практ. конф., (Київ, 1–2 червня 2007 р.). – К. : ДАКККиМ, 2007. – 315 с. – С. 20–31.
4. Дзюба І. М. Україна в пошуках нової ідентичності : ст., виступи, інтерв'ю, памфлети / І. М. Дзюба. – К. : Україна, 2006. – 846 с.
5. Дзюба І. М. Україна перед Сфінксом майбутнього / І. М. Дзюба. – К. : Академія, 2001. – 35 с.
6. Скульчик С. Імперія пам'яті: російсько-українські стосунки в радянській історичній уяві : пер. з англ. / С. Скульчик. – К. : Критика, 2008. – 304 с.
7. Жулинський М. Духовна спрага по втраченій Батьківщині / М. Жулинський. – К. : Академія, 2002. – С. 36.
8. Козловець М. А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації / М. А. Козловець. – Житомир : Вид-во ЖДУ, 2009. – 558 с.
9. Культурна політика в Україні : аналіт. огляд / ред.-упоряд., кер. авт. кол. О. Гриценко ; Укр. центр культур. дослідж. М-ва культури і туризму України. – К. : УЦКД, 2007. – 160 с.
10. Стеценко К. Стратегії культури України. Філософія і менеджмент самоздійснення нації. Концепція інтегрованого стратегічного управління духовно-інформаційною сферою країни / Кирило Стеценко. – К. : ДАКККиМ, 2008. – 68 с.
11. Фисун А. А. Демократія, неопатримониалізм і глобальні трансформації : монографія / А. А. Фисун ; Регион. ф-л Нац. ин-та страт. иссл. в г. Харькове. – Х. : Константа, 2006. – 352 с.
12. Хрох М. От национальных движений к полностью сформировавшейся нации: процесс строительства наций в Европе / М. Хрох // Нации и национализм / Б. Андерсон, О. Бауэр, М. Хрох [и др.] ; пер. с англ. и нем.: Л. Е. Переяславцевой, М. С. Панина, М. Б. Гнедовского. – М. : Праксис, 2002. – С. 121–145.
13. Kuzio T. "Nationalising states" or national building? A critical review of the theoretical literature and empirical evidence / T. Kuzio // Nations and nationalism. – 2001. – Vol. 7, Pt. 3. – P. 135–154.
14. Kuzio T. The National Factor in Ukraine's Quadruple Transition / T. Kuzio // Contemporary Politics. – 2000. – Vol. 6, № 2. – P. 143–164.
15. Svob-Dokic N. Cultural Contexts in Transition Processes / N. Svob-Dokic // Cultureline special issue Cultural Transitions in Southeastern Europe. – Zagreb, 2004. – С. 7–18.
16. Wilson A. Ukrainian Nationalism in the 1990s: A Minority Faith / A. Wilson. – Cambridge : Cambridge University Press, 1997. – 303 p.

Кравченко Александр Васильевич, доктор культурологии, доцент

Дилеммы концептуализации современной культурной политики Украины

В статье освещаются концептуальные подходы к определению культурно-политических стратегий Украины, отображающих распространенные теоретические установки относительно социально-политической миссии культуры. Проанализированы современные теоретические модели осознания культурных процессов, которые выявляют национальную специфику страны в общеевропейском контексте. Выявлены способы политической актуализации украинской культуры в течение последних двадцати лет. Сформулированы особенности модернизационного дискурса современной культуры Украины.

Ключевые слова: культурная политика, нация, нациестроительство, "национализирующее государство", культурная стратегия, культурно-политические трансформации, культурно-политический транзит.

Oleksandr Kravchenko, Doctor of Culturology

Dilemmas of Conceptualization in Modern Cultural Policy of Ukraine

The article highlights conceptual approaches to cultural and political strategies of Ukraine.

In terms of all attributes Ukraine might possibly play a prominent role in international politics. However, as it turns out, this is a task of Ukrainian politics. Political as well as social and humanitarian sciences have been seeking for explanatory models regarding specific national processes in post-communist societies. Ukrainian realities in particular are determined by quite contradictory arguments appealing to the features of social structure ("peasant" nation) up to the lack of real statehood in the pre-modern past and up to the repressive policies of the Russian administration. Our task is to identify the methodological features of mainstreaming culture in Ukraine with a few recent decades in the context of major contemporary theoretical approaches in terms of post-Soviet transformation.

R. Bryubeyker believes that in post-communist Europe, almost all of the new states are to some extent "nationalizing". He points that the titular nation and national minorities differently perceive the policy and it is unlikely that in the "nationalizing state" they will form one political entity, as the titular nation itself is fragmented and is in the process of nation-building. The concept R. Bryubeyker uses and is also exploited by A. Wilson, who is convinced that Ukraine intends to create a "multi-ethnic civil state," one official language, one of the titular nation and the Ukrainian national historiography.

T. Kuzyo suggests using the definitions "the civil state" and "the nationalizing ethnic state". Thus, unlike R. Bryubeyker, T. Kuzyo considers all the states in post-communist Europe as a civil, except for two things: Yugoslavia (meaning the governing of S. Milosevic) and Belarus. The researcher believes that the traditional division of Europe, adopted in the literature on nationalism requires immediate revision to reflect changes in the post-communist European countries. The first step in this process is the recognition that many of the strategies "nation-building" in the East, has taken place in the history of the West. The second step – accepting the fact that all the civil states both in the East and in the West, comprise ethno-cultural elements. Proportional balance between the civil and the ethnic modern states is based only on the progress in democratization and the creation of civil society and is much less dependent on geographical location in Europe. T. Kuzyo clarifies that he considers the civil state, consisting of ethnic and cultural elements.

One of the most common options for updating the Ukrainian political culture over the past twenty years, in our opinion, can be considered a project "neoconservative" cultural policy, or "the concept of national culture as a spiritual whole", presented in the discourse, which originates from the work program by Ivan Dziuba "Do we understand the national culture as a whole?"

Thus, the set of characteristics of the conceptual discourse of modernization of cultural policy is rather controversial and is influenced by a variety of theories and ideas that do not always conform to one another. When formulating certain strategic goals of cultural policy authors hold a similar position: talking about approaching social and cultural standards of democratic European countries, the specification of the trajectory of the different degrees of realism. The presence of several conceptual projects is not something extraordinary, because it may indicate the need in such cases for pluralism. However, methodological differences in understanding that it is the subject and object of cultural policy, different degree of professionalism and responsibility of compilers, a measure of political engagement, demonstrate the apparent lack of the necessary in professional communication. That is the conceptual modeling of cultural policy is the reason for the corporate identity specialists or declaration of political intent but the government apparently does not include the further implementation of the projects themselves.

Key words: cultural politics, nation, nation-building, "nationalizing state", cultural strategy, cultural and political transformation, cultural and political transit.